

Предизвиците на фармацевтската пракса и професија

Фармацевтскиот проект на Европската Унија има за цел да се постигне популаризација на фармацевтската професија во општеството истовремено подобрувајќи ја фармацевтската пракса, се со цел да се да се задоволат потребите на пациентите и да одговорот на сè поголемите предизвици во здравството. Европските власти пак бараат начини за да се постигне Оптимизација на употребата на лековите а со тоа да се придонесе за подобрување на ефективностa на фармакотерапијата и намалување на вкупните трошоци за здравство. Знаењата и вештините на европските фармацевти можат да го осигураат постигнувањето на овие цели.

Фармацијата датира уште многу одамна и со текот на годините самата професија подлежи на еволуција, со што во минатото се сметало дека **Фармацевтот претставува здравствен работник кој е подостапен од лекарот, експерт за лекови чија експертиза има клучно влијание на исходот од терапијата и во** Во 20-тиот век се сметало дека повеќе е давател на производи отколку на професионални услуги.

На овие простори сеуште аптекарската услуга се плаќа како провизија (маржа) од цената на лекот, а фармацевтите не добиваат надокнада за нивната експертиза.

Самата професија се смета како средство за контрола на здравствените трошоци заради високите трошоци за здравствена заштита и поголемата сложеност на производите, како и можноста за интеракција на лековите и инцидентите при погрешно пропишување и други фактори.

Во минатото фармацевтот се сметал како здравствен работник кој бил одговорен за производство (изработка) и издавање на лековите, додека **Cera** - знаењата на фармацевтот за лековите и фармакотерапијата се сè поважни за здравствениот систем бидејќи расте бројот на иновативни лекови, се појавува се поголем напредок со биотехнолошките лекови и модерни терапии но исто така и Сè поголем е бројот на лекови кои поминуваат од „лекови на рецепт“ во „лекови без рецепт“.

Фармацевтот како здравствен работник е битен и суштински дел од здравствениот систем и им е потребен **И на лекарите и на пациентите, бидејќи им треба експертизата од фармацевтите за да се осигура точна иницијална терапија со лековите, доследна усогласеност, соодветно следење и задоволителни тераписки резултати.**

Во анкетите на потрошувачите, фармацевтот постојано е оценет како **еден од најценетите професионалци** и неговата улога во заедницата е голема бидејќи фармацевтот е најдостапниот здравствен работник кој дава совети на пациентот за лековите – се фокусира на најважните прашања од интерес за пациентот (начин на употреба, несакани ефекти и сл.) а притоа не наплатува директно за својата услуга, а исто така се смета дека Фармацевтот е помалку „заплашувачки“ од докторот односно на пациентите им е полагодно во аптека

отколку во лекарска ординација, бидејќи вообичаено фармацевтот не соопштува лоши вести.

Во иднина се очекуваат веројатни промени во улогата во општеството, бидејќи се смета дека фармацевтот ќе биде вклучен во продажба на активности како менаџирање на терапијата со лекови, интервенции, советувања, мониторинг и сл., со тоа што професионалните активности дополнително ќе се истакнат, и се очекува појавување на бариери во достапноста кога пациентите би почнале да плаќаат со свои пари за когнитивните услуги.

Фармацевтите ќе мора да ја прикажат вредноста на своите совети, покажувајќи дека користа за пациентот што го прима советот е пропорционална на наплатената надокнада.

Постојат повеќе предизвици на здравствените системи и тоа:

- **Демографски предизвик** - кој е поврзан со пораст на уделот на повозрасни лица - обезбедување на активни и здрави години на живот за постари од 65 години
- **Промена на ризик факторите за здравјето**- повисоки животни и образовни стандарди, начинот на живот и развојот на технологијата и намалување на Хронични болести (гојазност, ХОБС, дијабетес и други) кои претставуваат голем товар на здравствените системи
- **Вкупен број на вработени во здравството**- се смета дека до 2020 во ЕУ ќе недостасуваат милион здравствени професионалци
- **Грижа насочена кон пациентот**-фокусот на здравствените системи се поместува од лекување кон превенција
- **Економски притисок**-силен притисок врз здравствените буџети ,трошоците за здравство се зголемени во сите европски држави, често со побрз пораст од стапката на економски раст

И покрај се **крајната цел на модерната здравствена заштита и фармацевтската пракса мора секогаш да биде пружање на пациентите најдобра можна и финансиски најисплатлива здравствена заштита.**

Мрежите на јавни аптеки треба да бидат спремни да играат значајна улога во пружањето помош на националните здравствени системи за да одговорат на денешните и идни предизвици.

Постојат четири делови на модерната аптекарска пракса

- **Да се подобри сигурноста на лековите и достапноста до лековите**
  - **Подобрување на исходот од терапијата за секој поединечен пациент**
  - **Унапредување на јавното здравје**
  - **Допринос за ефективен и квалитетен здравствен систем**
- **Со подобрување на сигурноста на лековите и нивната достапност ќе се овозможи** зајакнување на ланецот на снабдување за да се спречи фалсификуваните лекови да дојдат до пациентите, би се зголемила соработката со другите учесници во системот и властите за да се спречи недостаток од лекови, а на истиот начин би се овозможило што повеќе лекови кои се користат само со болниците да бидат достапни и во јавните аптеки. Со овој дел од модерната аптекарска пракса би се овозможило да се врши достава на лекови во домовите на постарите лица и други пациенти и да се вршат различни фармацевтски услуги: припрема на индивидуална терапија, помош на пациентите кои имаат сложен режим на лекување, како и отварање на можност за издавање на лекови за итни случаи, под одредени услови и во соработка со лекар
  - **Со подобрување на исходот од терапијата за секој поединечен пациент би се овозможило** следење на терапијата (управување со терапија) и истовремено спроведување на едукација на пациентите како самите да се грижат за своето здравје и да се осигура непрекината фармацевтска грижа кога пациентот заминува од болницата и си оди дома, како и соработка со другите здравствени работници во пружањето грижа, пр.при откривање на хронични болести и во нивното лекување
  - **Со Унапредување на јавното здравје** се зголемува поддршката на сигурна и делотворна самогрижа и самолекување при давањето на совети за здравјето, лекувањето на симптомите и/или давање на совет за здрав начин на живеење и спречување на болести, а исто така и се забележува и подобрување на пријавувањето на несаканите дејства на лековите. Со овој дел од модерната аптекарска пракса ќе се заземе активно учество во основањето и развојот на националните е-здравствени системи, развивање на програми за мониторирање и давање придонес во стратегиите за имунизација и развивање пакет на јавно здравствени услуги во аптеките во согласност со локалните потреби. На овој начин би се подобрило користењето на положбата што овозможува објавување на јавно здравствени пораки и помош при управувањето со кризи во јавното здравство
  - **Со Допринос за ефективен и квалитетен здравствен систем** се настојува фармацевтските услуги да бидат насочени кон подобрување на адхеренцијата на пациентите и рационализација на терапијата кај пациенти што земаат поголем број на лекови, и истовремено да се обезбеди промоција и овозможување на поголема употреба на

поефтините лекови со издавање на соодветни замени кога е тоа можно и соодветно. Со овој модел би се овозможило пружање на услуги како што се издавање на повторливи рецепти и следење на на фармакотерапијата на секој поединечен пациент секогаш кога е тоа можно соодветно.

Според СЗО трошоците од несаканите ефекти од лековите, вклучувајќи хоспитализација, операции и изгубена продуктивност, во некои земји се повисоки од трошоците за лекови и Истовременото земање на поголем број на лекови (полипрагмазија) претставува се посериозен проблем во постоечките здравствени системи, поради што фармацевтите мора да се здобијат со посебни компетенции и да развијат врвна стручна пракса за работа во аптеки - да го обновуваат своето знаење и вештини за да бидат сигурни дека се спремни и способни за работа. Сето тоа ќе се постигне со континуираното стручно усовршување или доживотно учење кое е професионална и етичка обврска на фармацевтите и се зајакнува во повеќето држави.

Заклучок

И покрај постојаните промени на системите за здравствена заштита, аптеките остануваат неизоставен дел од здравствениот систем и претставуваат првото и последно место на интеракција на пациентот со здравствениот систем што претставува единствена (уникатна) позиција. Заштитата на стручната независност на фармацевтот е од исклучителна важност за понатамошен развој на фармацевтската пракса.

За да ги прифатиме сегашните и идните предизвици, треба да ги подобруваме своите компетенции преку постојана (континуирана) едукација и да ја одржиме високата професионалност и независност при пружањето на фармацевтските услуги, да даваме поддршка на секој поединечен пациент, на јавното здравје и на здравствениот систем.

Проф. Др. Бистра Ангеловска

Доц. Др. Елена Дракалска

М-р Дијана Мицева

Користена литература:

- Essentials of Pharmacy Management, The role of business in pharmacy practice, https://www.pharmpress.com/files/docs/EPM2e_samplechapter.pdf
- IRISH PHARMACY UNION, Vision for community pharmacy in Ireland, https://ipu.ie/wp-content/uploads/2018/04/PwC_IPU-report.pdf
- mHealth, Use of mobile health tools in pharmacy practice, FIP-YPG report, 2019, <https://www.fip.org/files/content/publications/2019/mHealth-Use-of-mobile-health-tools-in-pharmacy-practice.pdf>

- PGEU Weekly Newsletter, 10th - 21st June 2019, <https://www.ema.europa.eu/en/news-events/publications/newsletters>
- Pharmaceutical Group of European Union European Community Pharmacy Blueprint for optimisation of health outcomes to individual patients and value for health systems across Europe, Brussels,Belgium, 2012, www.pgeu.eu
- Pharmacists' role in harm reduction, Draft report of a FIP Bureau Working Group FIP, 3-2-2017, <https://www.pharmaceutical-journal.com/>
- Principles of Practice for Pharmaceutical Care [Internet]. Home. 2018 [cited 2018 Apr 15]. Available from: <https://www.pharmacist.com/principles-practice-pharmaceutical-care>
- The FIP Community Pharmacy Section, Vision 2020, <https://www.fip.org>
- <https://www.fip.org/worldpharmacistsday>